

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра корейської і японської філології

Курсова робота
з японської філології
на тему:

**СЛОВНИКИ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ: ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДАННЯ ТА
КЛАСИФІКАЦІЇ**

Студента(тки) групи Яп02-20
факультету східної і слов'янської філології
денної форми навчання
Освітньої програми:
Японська мова і література та переклад,
західноєвропейська мова
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.069 Східні мови та
літератури (переклад включно),
перша – японська
Гонтара Віктора Юрійовича

Науковий керівник:
Викладач
Вознюк Ганна Анатоліївна

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЛЕКСИКОГРАФІЯ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА	5
1.1. Словникарство як мовознавча наука.....	5
1.2. Загальна характеристика словників та енциклопедій.....	10
РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИКОГРАФІЯ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ	15
2.1. Особливості укладання японських словників.....	15
2.2. Класифікації японських словників (історіографічний аспект).....	19
2.3. Методичні основи укладання електронного словника з японської мови.....	27
ВИСНОВКИ	34
□ □	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	37

ВСТУП

Швидкість розвитку різних наукових галузей, а також інформаційних технологій вказує на необхідність інтегрованої та уніфікованої концептуальної та методико-процедурної основи. Вона дозволяє оперативно та ефективно реалізовувати такі види діяльності: інформаційно-довідкова, дослідна, навчальна та редакційно-видавнича. Відповідно, сучасна лексикографічна діяльність потребує автоматизації задля швидкого реагування на зміни, що відбуваються у вживанні лексики в текстах, для генерування та використання текстів, для здійснення теоретичних узагальнень. Зокрема, це стосується японської мови, лексикографічні дослідження якої є актуальними через налагодження тісних зв'язків між Україною та Японією в рамках міжнародної співпраці в науковій, медичній, економічній та військовій сферах.

Автоматизована лексикографічна діяльність сприяє ефективному створенню обґрунтованої лексичної бази японської мови (та інших мов світу). Тому необхідність вивчення особливостей укладання японських словників, в тому числі електронних, а також їх класифікація обумовлює актуальність даного дослідження.

Об'єктом даного дослідження є японські словники, а **предметом** – їх класифікації та особливості укладання.

Мета дослідження полягала в тому, щоб в результаті аналізу джерельної бази виділити головні способи класифікації та специфічні риси японських словників, в тому числі особливості укладання як традиційних, так і електронних словників.

Досягнення мети дослідження потребувало виконання наступних **завдань**:

- на основі опрацювання джерельної бази дослідження виділити головні аспекти словникарства як мовознавчої науки;
- дати загальну характеристику словників та енциклопедій;
- на основі аналізу наукових джерел виділити існуючі способи класифікації японських словників в історіографічному аспекті;

- виділити та схарактеризувати методичні основи укладання електронного словника з японської мови.

Виконання поставлених завдань здійснювалось з використанням наступних **методів** дослідження:

- описового: для планомірного розгляду специфічних рис укладання японських словників, в тому числі електронних;
- історіографічного: для простеження ключових змін, що відбувались в словникарстві впродовж його історичного розвитку;
- типологічного: для виділення специфіки укладання електронних японських словників;
- структурного: щоб здійснити синхронний аналіз двох головних видів електронних японських словників.

Новизна дослідження полягає в наступному:

- вперше охарактеризовані методичні основи укладання електронного словника з японської мови на основі аналізу ключових способів укладання багатомовних та японських словників;
- вдосконалено аналіз способів класифікації та специфічних рис укладання японських словників;
- отримало подальший розвиток вивчення типових та особливих рис японських та багатомовних словників в історіографічному аспекті.

Практичне значення даного дослідження полягає в тому, що отримані результати доцільно долучити до факультативного матеріалу для студентів ВНЗ, які вивчають лексикографію, перекладознавство та японську мову в тому числі через наявність візуальних авторських схем (рисуноків) котрі сприятимуть ефективнішому засвоєнню інформації. Матеріали, що містить дане дослідження сприятимуть глибшому вивченню особливостей укладання японських словників, в тому числі електронних, а також способів класифікації перших.

РОЗДІЛ 1.

ЛЕКСИКОГРАФІЯ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

1.1. Словникарство як мовознавча наука

Словникарство або **лексикографія** (з грец. Λεξικογραφία, де λεξικόν — словник, а γράφω — писати) є розділом лінгвістики пов'язаним з процесами укладання словників та аналізу їх теоретико-методичних засад. Практична реалізація словникарства як науки полягає в наступному (Іванова, 2017, с. 8):

- необхідність при вивченні мови як власної, так і іноземної;
- піднесенні рівня культури усного та писемного мовлення;
- сприяє піднесенню інтелектуального рівня людей.

На переконання Іванової О. В. чисельність опублікованих словників є відображенням культурного рівня нації, а також рівня розвитку системи мови. Словникарство справедливо вважають одним з найстаріших напрямів прикладної лінгвістики, результатами якої користується кожна розумна людина. Існуюче на сьогодні різноманіття словників може навести на думку, що укладання словника – це нескладна річ. Насправді ж для підготовки словників лексикографам доводиться вирішувати велику кількість проблем, пов'язаних із тим, що лексика будь-якої мови – це складний об'єкт (Іванова 2017, с. 8).

Поява та зростання прикладної потреби у тлумаченні незрозумілих слів обумовили утворення словникарства. Трактування таких слів на початках відбувалося через глоси – пояснювальні написи на полях або безпосередньо у текстах рукописів (Гордієнко 2011, с. 67).

Загалом предмет словникарства як науки – це збір слів конкретної мовної системи задля їх подальшої класифікації та опису. Зібрані таким чином слова формують словниковий матеріал. Формуванню останнього сприяють наступні фактори (Гордієнко 2011, с. 67):

- динамічне зростання чисельності контактів міжнародного рівня;
- існування маловивчених мов;
- наукові, культурні та суспільні потреби в деталізованих дослідженнях мов світу.

Значення словникарства або лексикографії як понять складені такими компонентами (Іванова 2017, с. 9):

- теоретичне (теорія та історія складання словників);
- практичне (безпосередньо процеси складання словників чи опрацювання первинних матеріалів).

Як зазначає Гордієнко Н. Г. вітчизняне словникарство на сучасному етапі розвитку складене наступними підрозділами (Гордієнко 2011, с. 67):

- металексикографією (вивчає методологічні, дидактичні питання теорії лексикографії);
- термінографією;
- фразеографією;
- комп'ютерною лексикографією;
- навчальною лексикографією;
- науковою лексикографічною критикою (найновіший напрям словникарства започаткований в першій половині минулого століття).

Останній з вище перелічених підрозділів основними науковими завданнями має наступні – оцінка, аналіз словникового матеріалу, розробка теоретико-методологічних основ створення словників (Гордієнко 2011, с. 67).

Широкий спектр напрямів дослідницької діяльності науки словникарства для кращого розуміння та наочності представлений нижче на схемі рисунка 1.1. Різновекторність досліджень словникарства, що представлена на рисунку 1.1 обумовлена тим, що як наука воно кодифікує лексику окремо взятої мови загалом та її компоненти зокрема (Іванова 2017, с. 10).

Словникарство: наукові напрями досліджень

Напрями	Словники
літературні різновиди мови та лексики окремих авторів	мови письменника
регіональні варіанти мови	діалектні
спеціальна та професійна лексика	термінологічні
у діахронному зрізі з простеженням розвитку форм і значень слів	історичні
розгляд походження слів з розкриттям найдавнішої форми й значення та спорідненості з їхніми лексемами в інших мовах	етимологічні, тлумачні, енциклопедичні
розгляд сучасної правописно-наголосової норми слів	правописні й орфоепічні
вживання сучасної правописно-наголосової норми слів у стійких словосполученнях, фразеологізмах, а також стилістичного цитування	фразеологічні та стилістичні
переклад іншими мовами з поданням еквівалентів із інших мов	перекладні (дво- та кількомовні)

Рисунок 1.1. Напрями дослідницької діяльності словникарства як науки (складено на основі (Іванова 2017, с. 10))

Словникарство перебуває у тісному взаємозв'язку з лексикологічною наукою. Такий тісний зв'язок обумовлений тим, що створення словників потребує вичерпних теоретико-методологічних знань та ідеального відчуття мови. Останнє передбачає чітке розуміння (Іванова 2017, с. 10):

- 1 відтінків значення слів;
- 1 специфіки вживання слів;
- 1 сполучуваності з іншими словами та ін.

Одним з ключових завдань, які стоять перед сучасним словникарством як науки є збір максимально можливого числа відомостей про слова в рамках системи мови, що вивчаються не залежно від їх етимології, сучасного застосування та призначення. Вирішення такого завдання дозволить науковцям впритул наблизитись до складання тезаурусів національних мов світу (Іванова 2017, с. 10).

Словникарство сучасності перебуває на етапі інтенсивного розвитку з характерним зростаючим трендом диференціації як термінологічних, так і лінгвістичних словників. Така тенденція суттєво ускладнює дослідникам класифікацію та навіть загальну характеристику комплексу існуючих словників.

В аналізованій джерельній базі чимало дослідників вбачають у словникарстві не лише галузь мовознавчої науки, а й мистецтво. Таке сприйняття своєю чергою здатне спонукати появу нових напрямів наукових досліджень.

Справедливо зазначає Іванова І. В., що питання віднесення словникарства до ряду наукових дисциплін, виду практичної діяльності чи мистецтва є досі дискусійним. Вітчизняна лінгвістика тлумачить словникарство як структурну частину мовознавчої науки з власною компетенцією складання словників та аналіз їх теоретичних засад. Крім того, українські вчені акцентують на тісному зв'язку словникарства з лексикологією. Згідно з українською мовознавчою традицією питання щодо статусу словникарства ніколи експліцитно не виникало. Точніше кажучи, словникарство не розглядалось як теоретична, практична або окрема галузь знань. Відповідно в сучасному мовознавстві вчені почали пропонувати трактування словникарства або як науку, або як ремесло. Такий підхід обумовлений низкою наступних факторів (Іванова 2017, с. 11):

- за минуле століття словникарству вдалось пройти тривалий та неоднозначний шлях, який включав і розвиток, і занепад;
- нині існує багаточисельний комплекс створених словників різних за типами та якістю;
- вченими опубліковано чимало наукових праць, в яких представлені спроби розкрити теоретичні засади словникарства;
- розвиток словникарства сформував окремий видавничий комерційний напрям.

Вище перелічені фактори та їх наслідки сформували потребу в переосмисленні статусу, місця словникарства в структурі мовознавства, якісно новому наповненні, появі нового методологічного комплексу і т. п.

На переконання Іванової І. В., яке ґрунтоване на напрацюваннях сучасних лінгвістичних студій існує два ключових тренди трактування словникарства (Іванова 2017, с. 11). Один з них задав Щерба Л. В. сформулювавши проблему теорії словникарства в середині минулого століття наступним чином. Попри довготривалу та багату історію укладання словників, досі не сформована загальна теорія словникарства, а за браком такої Щерба Л. В. зробив спробу

окреслити основи для майбутньої теорії (Калмикова 2008, с. 67). Інший тренд був заданий Лендау С. членом північноамериканського лексикографічного товариства. На його переконання, успіх словникарства загалом та процесу укладання словників зокрема залежить не від оригінального мислення, а від високоінтелектуальної та самовідданої праці фахівців. Також американський вчений наголошував на тому, що така праця (укладання словників) повинна приносити задоволення авторам (Landau 1996, с. 5).

Відповідно до вказаних вище двох трендів та різних тлумачень словникарства в аналізованій джерельній базі однозначно можемо стверджувати, що воно є науковою дисципліною, яка вивчає укладання словників. Аргументуємо це теоретичними принципами, законами, постулатами розробленими чисельними теоретиками та практиками словникової справи.

Трактуючи словникарство, як вид мистецтва вдається суб'єктивно розглянути його предмет та завдання, прийоми та методи його досліджень. На думку Іванової І. В. таке тлумачення позбавлене наукової об'єктивності. Трактувати словникарство винятково як техніку укладання словників чи як різновид практичної діяльності на думку дослідниці також не коректно. Адже, в такому випадку низкою теоретичних проблем займатимуться лексикологія, семантика, стилістика та етимологія, а словникарство буде послуговуватись винятково готовими рішеннями тих дисциплін. Такий підхід не буде раціональним та виваженим, адже інші мовознавчі дисципліни не матимуть достатньо напрацювань та досліджень за напрямком словникарства (Іванова 2017, с. 13).

Отже, вважаємо трактування словникарства як окремої наукової мовознавчої дисципліни вважаємо коректним та найобґрунтованішим. Відповідно, як окрема дисципліна словникарство має власний предмет дослідження, комплекс методів, своє місце в системі інших мовознавчих наук. Стосовно структури, то словникарство складається з двох головних складових – науково-теоретичної та практично-прикладної. Метою першої (теоретичного словникарства) є розв'язання теоретичних проблем загального характеру, а другої (практичного словникарства) - безпосередньо створення різнотипних

словників на з використанням теоретичних рішень ключових проблем. Такі структурні частини науки перебувають у тісному зв'язку один з одним, адже теоретики не в змозі розглядати винятково теорію не працюючи при цьому з конкретними матеріалами та не долучаючись до лексикографічної роботи. З іншого боку лексикографи-практики також не можуть займатись лише емпіричною роботою, не володіючи знаннями про новітню проблематику словникарства як наукової дисципліни (Іванова 2017, с. 14).

Словникарство як науково дисципліна побудована на строгій відповідності лінгвістичної теорії, її законам та принципам, а практичне словникарство як вид мистецтва — це окремий літературний жанр в якому чільна роль відведена талановитості та майстерності авторів-укладачів словників.

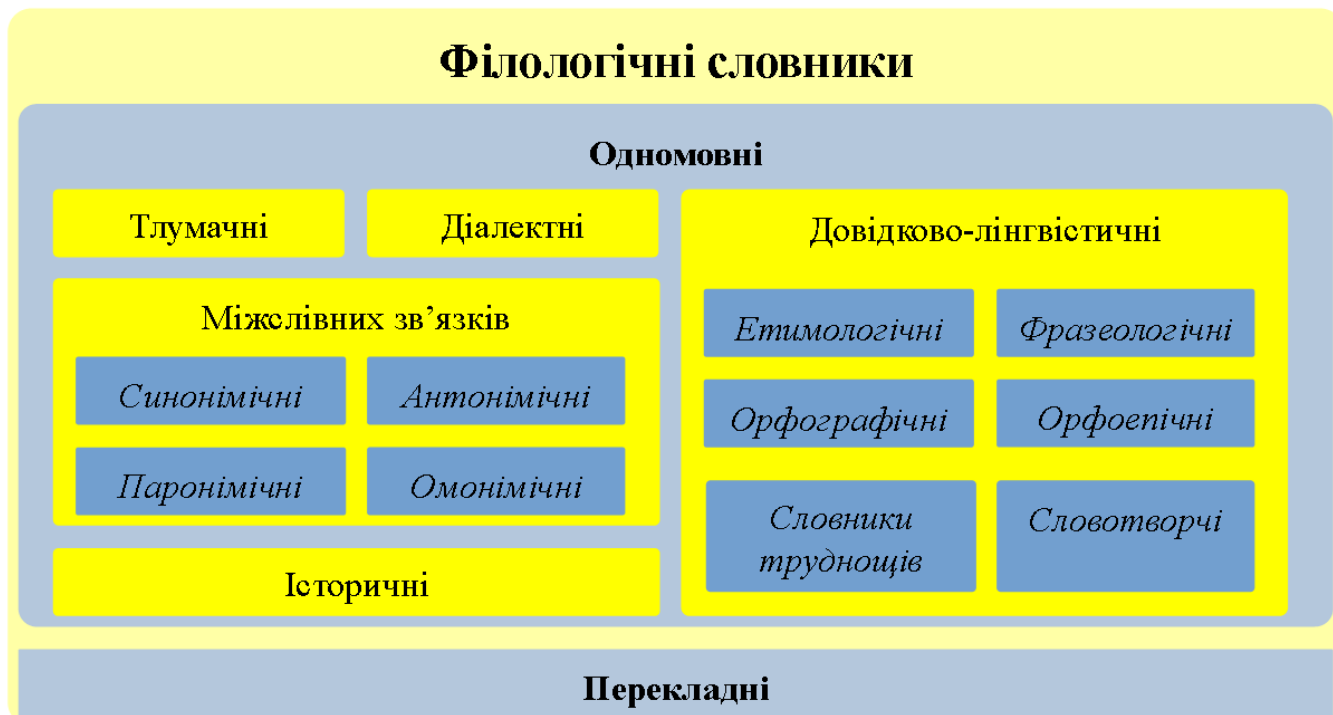
1.2. Загальна характеристика словників та енциклопедій

Словники відображають культуру мови народу і сприяють її нормалізації. Вони є багатим джерелом її вивчення, зокрема правил написання, вимови, добору слова. Існують такі спеціальні словники (Мейзерська 1997, с. 151):

- енциклопедичні — понятійно-довідкового характеру;
- філологічні (лінгвістичні) — власне мовні.

Перші пояснюють зміст, характер та суть предметів та явищ. Вони містять стислу інформацію, наприклад, про країни світу, різні етноси, мови, історичні події, визначних діячів політики, культури, науки та спорту (Мейзерська 1997, с. 151). Загалом довідковий матеріал, який міститься у енциклопедичних словниках стосується практично всіх галузей знань. Такий матеріал додатково ілюструється фотографіями, малюнками, репродукціями, картографічними матеріалами, статистичними та хронологічними таблицями і даними. Прикладами енциклопедичних словників відомими широкому загалу є наступні - “Енциклопедія українознавства” (1993-1994, Т. 1-4); “Українська літературна енциклопедія” (1988-1990, Т. 1-2) та ін.

Філологічні словники концентруються на розгляді слова як одиниці системи мови. Вони представлені двома основними типами словників одномовними та перекладними. Різновидність перших візуалізована на рисунку

1.2.

Рисунок 1.2. Різновиди філологічних словників (складено на основі (Мейзерська, 2007))

З-поміж одномовних словників найважливіші на думку більшості вчених тлумачні, адже вони пояснюють значення слів та водночас надають інформацію про такі ключові лінгвістичні параметри, як наголос, граматичні ознаки, написання, а також розкривають стилістичні можливості слів та словосполучень. Крім того, тлумачні словники містять відомості про специфіку сполучуваності представлених слів чи словосполучень з іншими словами.

Тлумачні словники представлені такими різновидами (Мейзерська 2007, с. 152):

- іншомовних слів;
- одномовні термінологічні (також відносяться дослідниками до категорії енциклопедичних);
- словники мови письменників (розкривають можливості стилістико-змістового вживання слів та словосполучень з авторської мови).

Словники іншомовних слів містять запозичені з іноземних мов із зазначенням таких відомостей (Андрощук 2013, с. 65):

- мова походження;
- структурні елементи з яких утворені;
- тлумачення змісту слів.

В аспекті тлумачення змісту слів до словників іншомовних слів подібні термінологічні (спеціальні) словники, адже вони вміщують дефініцію термінів, а також надають інформацію щодо їх застосування в рамках конкретних галузей знань (Головко 2012, с. 18).

Специфічними є словники мови окремих письменників. Такі словники покликані систематизувати та розтлумачити (відповідно до контексту в якому присутні) слова, які автори вживають у власних творах. Структурно ці словники представлені набором статей проілюстрованих конкретними прикладами. Останні репрезентують особливі риси авторського вживання слів в рамках художнього мовлення (Головко 2012, с. 18).

Діалектні словники (загальнодіалектні, регіональні) являють собою зібрання елементів лексики територіальних діалектів де з'ясовано зміст діалектних слів, а також представлено їх географію (Гордієнко 2011, с. 16).

Група синонімічних, антонімічних, омонімічних та паронімічних словників розкривають змістовий та стилістичний зв'язок, що існує між словами і притаманний словам певних груп та рядів, демонструє специфічність змісту слів та його відтінків (Гордієнко 2011, с. 16).

В орфографічних словниках подані відомості про нормативне написання слів, що особливо важливо для культурного розвитку писемного мовлення. На противагу їм в орфоепічних словниках представлені літературна вимова та наголоси в словах, що сприяє вдосконаленню усного мовлення. Етимологічні словники, котрі як попередні два типи належать до групи довідково-лінгвістичних пояснюють генезу слів, розкривають їх первинний зміст, вказують на історичні трансформації. На відміну від інших типів з цієї групи словників фразеологічні передусім наповнені цілісними зворотами - фразеологізмами, крилатими висловами, ідіомами тощо. У фразеологічних словниках пояснено

зміст стійких сполучень слів, специфіку вживання (варіативність в мовленні), вказано на генезу (Гордієнко 2011, с. 68).

Перекладні філологічні словники містять в собі інформацію про переклад слів та фразеологізмів з мови оригіналу на мову перекладу, до прикладу, з японської на українську. Найпоширенішими перекладними словниками є двомовні, однак, існують також багатомовні словники. Перекладні словники містять наступну інформацію про (Гордієнко 2011, с. 69):

- фразеологічні чи лексичні відповідники між різними мовами;
- семантичну структуру слів, що перекладаються (однозначні, багатозначні);
- специфіку функціонування слів та словосполучень в представлених мовах між яким здійснюється переклад.

Сучасні вітчизняні наукові праці присвячені вивченню особливостей словників та енциклопедій, підходів до їх класифікації, а також історії розвитку словникарства та енциклопедичної традиції. Стосовно останньої важливо зазначити, що вітчизняна енциклопедична інтелектуальна традиція на зформована Раковським І., Кубійовичем В., Онацьким Є., Бажаном М., Поповичем М. (Енциклопедичні проекти, 2020).

Автори колективної монографії “Енциклопедичні видання в сучасному інформаційному просторі” (2017, с. 87) констатують, що в сучасному інформаційному суспільстві існують такі головні тренди:

- швидкість інформаційного обміну неухильно зростає;
- події та інформація тісно поєднуються.

Характер комунікаційних процесів невпинно змінюється, що спричинено бурхливим розвитком інформаційних та комунікативних технологій. В результаті інформація відповідно до закономірних економічних процесів здешевлюється, а процеси взаємодії з нею прискорюються. Внаслідок перебігу таких процесів вчені змогли оприявнити наступну проблематику (Енциклопедичні 2021, с. 89):

- необхідність віднайти нові засоби та форми розповсюдження довідково-інформаційних відомостей;

- швидке, технічно не лімітоване опрацювання та надання споживачам значного за обсягом фактажу.

В умовах існування такої проблематики активно зростає популярність інтернет-енциклопедій та електронних довідково-енциклопедичних видань.

На переконання Железняка М. Г. для загальної характеристики словників та енциклопедій особливо важливою є “Енциклопедія українознавства” (1993-1994, Т. 1-4) як окрема віха у вітчизняній енциклопедистиці є фундаментальною науковою працею і разом з тим важливим компонентом національної культурної спадщини. Представлені в енциклопедії архівні матеріали свідчать про активні лексикографічні дослідження вітчизняних дослідників в період з 1948-го р. по 1985-ий р..

РОЗДІЛ 2.

РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИКОГРАФІЯ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ

2.1. Особливості укладання японських словників

Особливості укладання словників в курсовій роботі розглянуто на прикладі “Японсько-українського словника” Бондаренка І. (Бондаренко І., 2012). Вибір такої праці обумовлений тим, що це об’ємний та достовірний матеріал для розгляду котрий налічує 15000 словникових статей, а на переконання Дмитрук А. та Дмитрук В. (Дмитрук, Дмитрук 2016, с. 24) така праця має виняткове значення для мовознавчої науки, адже вона репрезентує мовну свідомість носіїв японської та української мов конкретного історичного періоду.

Культура Японії, що формувалась на національному підґрунті концентрує в собі цілий комплекс характеристик культури Індокитаю. Водночас японська культура завжди вирізнялася наступними специфічними рисами (Дмитрук, Дмитрук 2016, с. 24):

- особливо чуйне ставлення до краси та вмінням привносити її у буденні речі;
- трепетне ставлення до довкілля;
- усвідомлення нерозривного зв’язку світу людей та богів.

Рицар Б. та Зубков М. акцентують на тому, що в сучасному словникарстві чітко прослідковуються наступні тренди (Рицар, Зубков 2014, с. 69):

- фіксація у словникових працях наукових напрацювань різних рівнів та явищ лінгвістичної системи;
- репрезентація в форматі вокабулярів усіх одиниць мови формального та змістового планів.

Отже, розглянутий в ході написання даної курсової роботи “Японсько-український словник” Бондаренка І. (Бондаренко, 2012) належить до типу двомовних (перекладних) словників, що відповідає одному з видів лінгвістичних словників. Ключовим призначенням словника Бондаренка І. є переклад українською мовою з японської для навчально-освітніх потреб в рамках

вивчення останньої. Цільова аудиторія цього словника — це (Бондаренко, 2012; Рицар, Зубков 2014, с. 69):

- студенти та викладачі ВНЗ;
- учні та вчителі загальноосвітніх та спеціальних навчальних закладів;
- перекладачі;
- всі бажаючі самостійно опанувати японську мову.

В макроструктурі словника Бондаренка І. (Бондаренко, 2012) міститься шість основних складових частин візуалізованих на схемі рисунка 2.1.

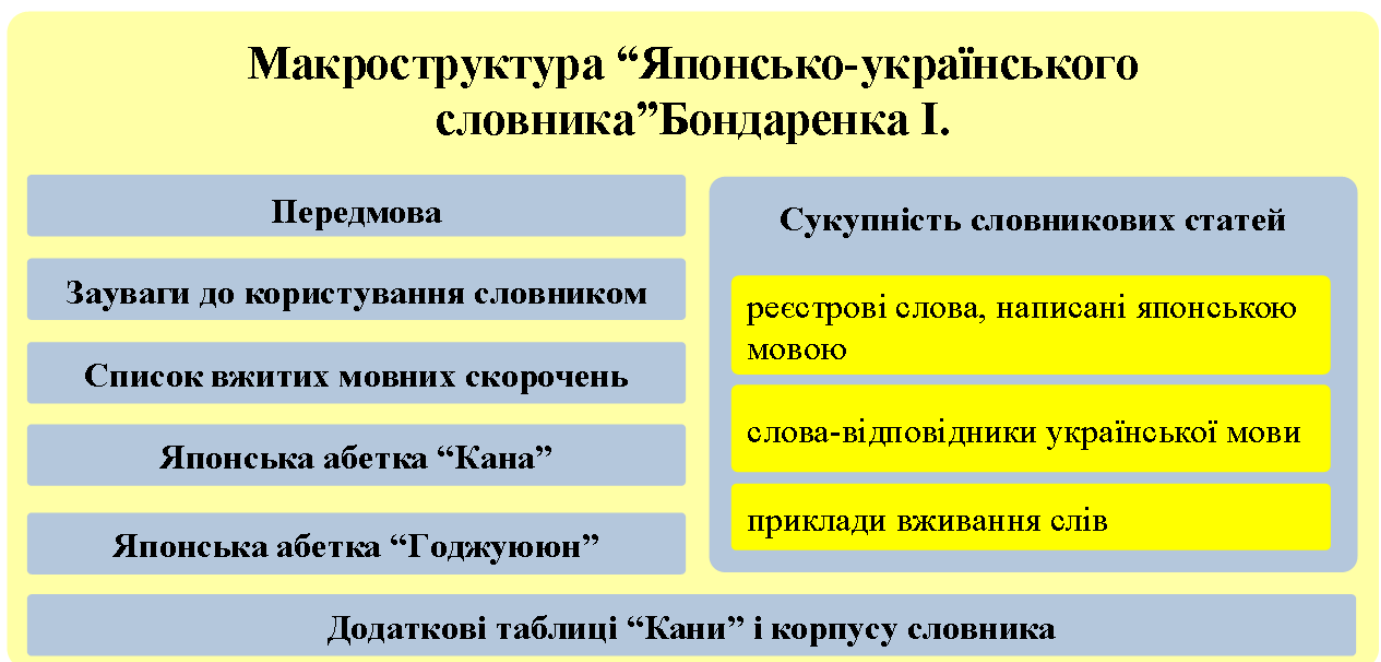

Рисунок 2.1. Схема макроструктури "Японсько-українського словника" Бондаренка І. (складено на основі (Бондаренко, 2012))

Для кращого розуміння структури розглянутого словника додатково нижче на рисунку 2.2 схематично візуалізований його структурний компонент - сукупність словникових статей.

Сукупність словникових статей	Слова-відповідники української мови	Приклади вживання слів
Реєстрові слова, написані японською мовою むくいる [報(酬)いる]	1. віддавати, винагороджувати; віддячувати; відплачувати 2. мстити; Мститися; карати	• むくいる [мукуіру] <i>віддавати належне;</i> • むくいる彼 [каре] の努力 [дорьоку] に ~ <i>винагороджувати його за зусилля;</i> • 恩 [он] を仇 [ада] で ~ <i>відплачувати за любов злом;</i> • 報 [муку] われない愛 [ai] <i>нерозділене кохання</i>

Рисунок 2.2. Приклад подання слів у “Японсько-українському словнику”

Бондаренка І. (складено на основі (Бондаренко, 2012))

Специфічною рисою розглянутого “Японсько-українському словнику” Бондаренка І. є те, що в його реєстрі введена як активна, так і пасивна лексика японської мови. Таким чином в реєстрі цієї праці літературна лексика сучасної японської мови доповнена загальноживаними словами розмовної лексики, сталими словосполученнями, фразеологічними зворотами, а також найчастотнішими філософськими, релігійними, суспільно-політичними, науково-технічними, медичними, економічними, спортивними, юридичними та

Екзотизми “Японсько-українського словника” Бондаренка І.

Японські слова	Транскрипція	Значення українською мовою
わさび	[山葵]	васабі (японський хрін)
げた	[下駄]	гета (японські дерев’яні сандалі)
けんど	[剣道]	кендо (японське бойове мистецтво фехтування на бамбукових мечач)
きもの	[着物]	кімоно (також значення одяга, вбрання, плаття); ~を着 [кі] る одягати; ~を脱 [ну] く роздягатися
ゆかた	[浴衣]	юката (японське легке літнє кімоно)
わさび	[山葵]	васабі (японський хрін)

іншими термінами.

Рисунок 2.3. Приклад екзотизмів “Японсько-українського словника”

Бондаренка І. (складено на основі (Бондаренко, 2012; Дмитрук, 2016))

Ще однією особливістю укладання словника Бондаренка І. є наявність в ньому екзотизмів – слів, котрі репрезентують реалії Японії (Дмитрук, 2016). Приклади таких екзотизмів наведені на рисунку 2.3.

Оскільки значною частиною лексичного складу японської мови є оноματοпоетичні слова (див. приклади на рис. 2.4), то вони також представлені у розглянутому “Японсько-українському словнику” доповнюючи набір специфічних рис його укладання.

Ономатопоетичні слова “Японсько-українського словника” Бондаренка І.

Японські слова	Значення українською мовою
さくさく	хрусткий, крихкий; звук хрустіння
どんどん	швидко; один за одним

Рисунок 2.4. Приклад оноματοпоетизмів “Японсько-українського словника” Бондаренка І. (складено на основі (Бондаренко, 2012; Дмитрук, 2016))

Особливість укладання розглянутого словника Бондаренка І. є структура його реєстру відповідно до якої представлені японські слова розміщені за конкретним принципом — фонетичним, що узгоджується зі складовою абеткою “кана”. Візуалізація такого принципу у словнику здійснена жирним шрифтом. Таким чином на сторінках словника слідом за реєстровими словами наведені їх ієрогліфічні позначки, якщо перші вживаються при написанні японських слів. Фонетична транскрипція з використанням українських літер для сукупності всіх нерєстрових японських слів ієрогліфічно написаних (з прикладів слововжитку), подана у словнику в квадратних дужках за написаним ієрогліфом (Дмитрук, 2016).

Ще однією особливістю укладання словника Бондаренка І. є наявність ілюстративного матеріалу поданого у форматі стислих власних прикладів вживання реєстрових слів спершу японською, а згодом українською мовою. Спільна частина визначальних слів в рамках тексту словникових статей позначена “вужиком” - “~” (Дмитрук, 2016).

Проаналізувавши структуру словника Бондаренка І. на мікро та макро рівнях, можемо зробити висновок, що ця праця є результатом ретельного збору і впорядкування лексичного матеріалу сучасної японської мови, гармонізації японської термінології з національними та міжнародними стандартами.

2.2. Класифікації японських словників (історіографічний аспект)

Аналізована джерельна база курсової роботи вказує на те, що будь-якій класифікації словників передуює історія традиції словникарства. Саме тому в даному пункті різновиди японських словників розглянуті відповідно до історичних періодів становлення та розвитку японського словникарства. Однією з ключових схем періодизацій японського словникарства більшість вчених вважають запропоновану Йошідою К. (друга половина минулого століття) п'ятиетапну від початку існування японської мови (див. рис. 2.5) (Nakao, 1998; Yoshida, 1971).

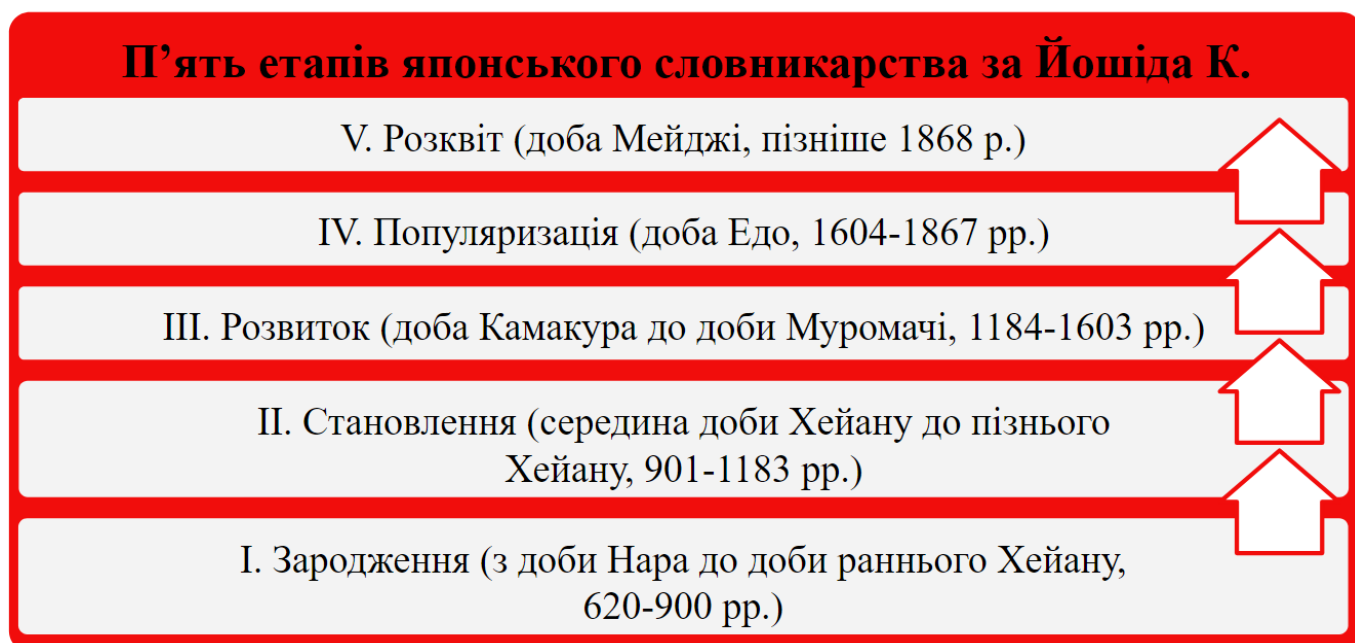

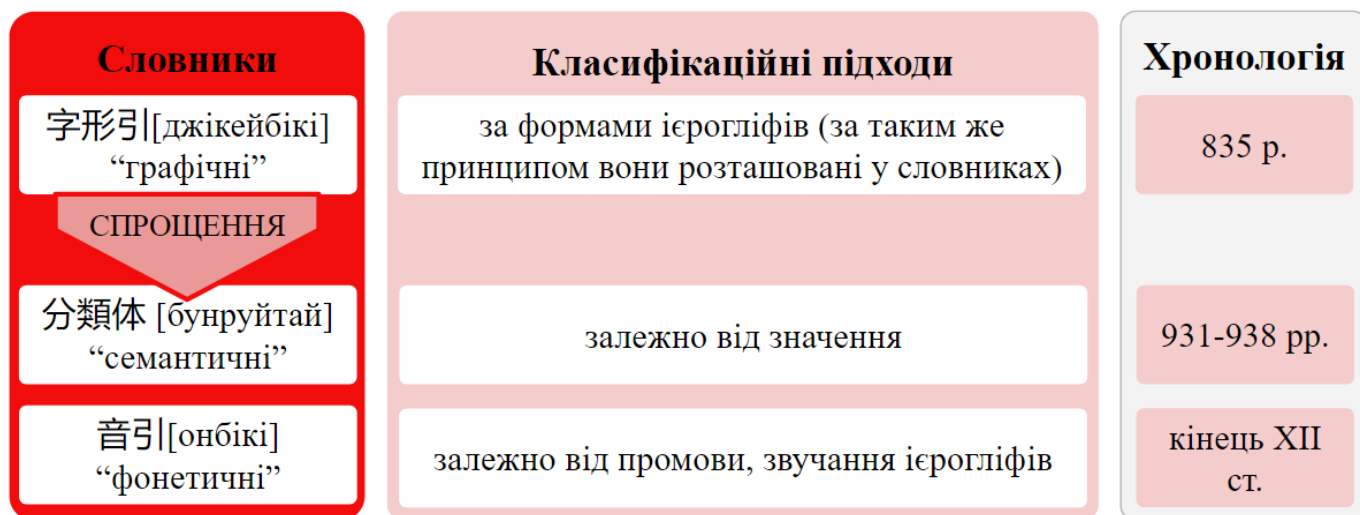
Рисунок 2.5. Етапи становлення японського словникарства (складено на основі (Nakao, 1998; Yoshida, 1971))

Далі подана стисла історіографія японського словникарства відповідно до етапів представлених на рисунку 2.5. На першому етапі відбулось зародження японської лексикографічної традиції під сильним китайським впливом, адже

словникарство почало розвиватись в результаті налагодження торгово-політичних взаємин з Китайською та Корейською державами. Таким чином впродовж V-VI ст. відбулось запозичення писемності, методів, концептів та принципів китайського словникарства. Вадливо, що для існування ієрогліфічної писемності необхідним було укладання саме ієрогліфічних словників. Перші такі словники були ієрогліфічних перекладними китайсько-японськими. Укладені вони були китайською мовою.

Класифікація найперших китайсько-японських словників, яка подана нижче на рисунку 2.6 стала основою для їх укладання (Bailey, 2016; Колесникова,

Класифікація найперших китайсько-японських словників

2016).

Рисунок 2.6. Класифікація найперших китайсько-японських словників (складено на основі (Nakao, 1998; Козуб, 2007))

Як видно зі схеми рисунка 2.6 найперші китайсько-японські словники на переконання Накао К. та Козуба С. класифіковані за формами, значенням, вимовою та звучанням ієрогліфів. Найстарішим з-поміж “графічних” словників є “Тенрейбаншьомейджі” авторства вченого та монаха Кукайя датований 835-м роком від якого, власне, відраховується хронологія “джікейбікі”. В структурі “Тенрейбаншьомейджі” дослідники налічують 534 відокремлені заголовки та понад тисячу ієрогліфів. В ході еволюційного розвитку “графічні” словники були піддані спрощенню внаслідок наступних факторів - впорядкування ключів;

простота користування; легкість запам'ятовування ключів трансформувались у “семантичні” (Козуб 2007, с. 63).

Першим з семантичних словників був “*Вамьоруджшью*” [Вамьоруджшью] авторства Мамотоно Шао датований першодом правління Імператора Шюдзяку 931-938 рр. Семантичні словники були виокремлені за принципом подібності значень групованих слів, звідки і назва типу (Nakao, 1998).

Значно пізніше - через двохсотліття після появи семантичних почали укладатись фонетичні словники. Перші з них датовані дослідниками добою пізнього Хейану, тобто кінцем XII століття. Особливо репрезентативним словником цього типу є двомовний японсько-китайський “*Ірохаджіруішьо*” авторства Т. Тачібани, який використовувався задля пошуку конкретних ієрогліфів. Для японського словникарства він відіграв роль прототипу словника загального користування. В структурі “*Ірохаджіруішьо*” заголовні лексичні одиниці розміщені тематично за складовим алфавітом “ірода” з неповним трактуванням слів (Nakao, 1998).

Японське словникарство суттєво якісно змінилось від моменту появи “кани” (японське письмо), адже від тоді (VIII ст.) японська мова збагатилась двома системами транскрибування слів (Колесникова 2016, с. 26):

- фонографічною:
 - хірагана;
 - катакана;
- схематичною - ієрогліфи-фонетики.

Завданням останніх є допомога в трактуванні слів в інший спосіб, крім використання китайських ієрогліфів. В XII столітті почали укладати словники, де трактування слів здійснювалось через “онне” та “кунне” читання та, крім того, через “манйогани” та “катакани”. Отже, для японського словникарства загалом та класифікації японських словників зокрема важливим еволюційним етапом став середньовічний період, а точніше доба правління Камакура з 1185-го р. по 1333-ий р. впродовж якої відбулось становлення довідкової інформації, як підвиду словників. Словники японської мови почали укладатись та активно

використовуватись масово, а не вузьким колом інтелігенції. Така закономірність обумовлена наступними факторами (Колесникова 2016, с. 26):

- словники отримали нову функцію практичного посібника, котрий використовувався з навчальною метою - формувати навички читання та письма;
- розвиток друкарства, яке сприяло поширенню словників як товар помірної для середньовічного японського споживача вартості.

Наступним важливим та переломним етапом розвитку словникарства загалом та класифікації японських словників зокрема став період Едо (1603-1868 рр.), який ознаменувався розвитком двомовної лексикографічної традиції та популяризацією японського словникарства (див. рис. 2.7).

Рисунок 2.7. Ключові фактори розвитку словникарства загалом та класифікації японських словників зокрема в добу Едо (складно на основі (Nakao, 1998))

Відповідно до факторів розвитку словникарства та класифікації японських словників помітним імпульсом стало укладання об'ємного двомовного японсько-португальського словника “Vocabularioda Lingoade Iapan” з 1603-го р. по 1604 рік авторства невідомих єзуїтських місіонерів. Подібним імпульсом в рамках розвитку японського словникарства доби Едо стала поява праці “Вакуно-шіорі” авторства Танігави К., що датована періодом 1777-1887 рр. Вона

являла собою словник з дев'яти томів, котрий вважається Накао К. основоположною працею, яка задала вектор розвитку та становлення сучасного японського словникарства (Nakao, 1998).

Інтеграція японської та західної лексикографічних традицій, як фактор розвитку словникарства загалом та класифікації словників зокрема закономірно інтенсифікувала укладання останніх. Активне розповсюдження двомовних перекладних японсько-європейських словників впродовж доби Едо було визначене фактором сильного впливу західних мов, європейських шкіл словникарства. Пріоритетними з-поміж активно поширюваних словників були перекладні японські з англійської, іспанської, португальської, датської мов (Колесникова 2016, с. 27).

Завершення історіографії становлення японського словникарства було ознаменоване піковим розвитком словникової справи та розширенням спектра укладених галузевих словників паротитом для яких стала праця “A Japanese and English Dictionary with an English and Japanese Index” (двомовний японсько-англійський словник) авторства Хелберна Дж. К. (Herburn, 1867) виданий 1867 року. На переконання широкого кола лінгвістів стала визначальною для подальшої деталізації класифікації японських словників, а також для еволюції японського словникарства загалом (Nakao, 1998).

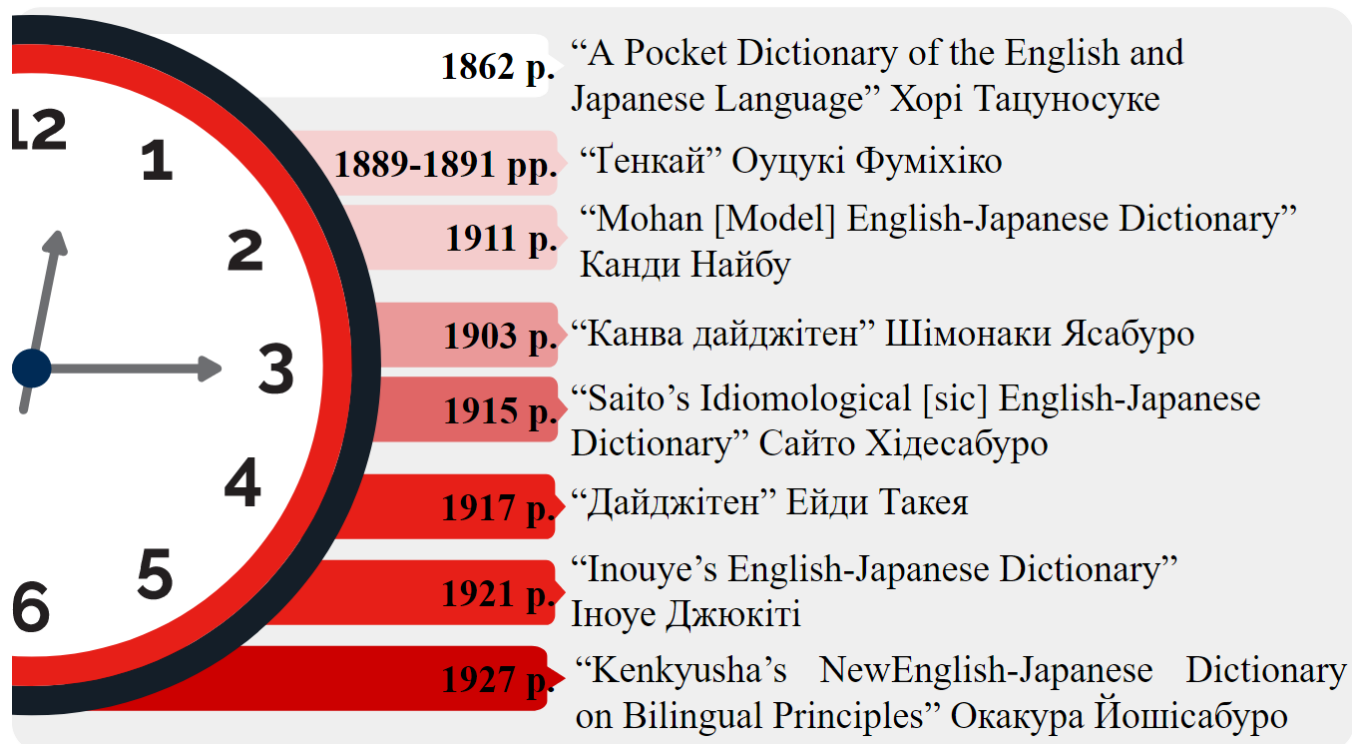
Наприкінці ХІХ-го – на початку ХХ-го століття еволюційний процес японського словникарства був зосереджений на словотворенні та лексикографічному опрацюванні нових слів. Така спеціалізація тогочасного словникарства, на переконання Козуба С., сформульована в ході полеміки мовознавців щодо сучасної літературної японської мови (Козуб 2007, с. 66).

Проблематикою деталізації класифікації японських словників, а також розвитку японського словникарства в цей період була надмірна концентрація в укладених словниках авторських неологізмів (утворених укладачами словників), яка не давала мовознавцям прийти до спільних принципів класифікації та

породжувала нові полеміки (Козуб 2007, с. 66). Репрезентативні в цьому контексті праці хронологічно візуалізовані на рисунку 2.8.

Рисунок 2.8. Японські словники з надмірною концентрацією неологізмів утворених їх укладачами (складено на основі (Козуб, 2007))

Характерним для більшості двомовних словників періоду кінця ХІХ-го

– початку ХХ-го було те, що значна частка нових японських слів були записані катаканною. На думку Козуба С. це було зумовлено статусом меншовартості та неповноцінності японської мови відносно англійської. Аргументує вчений таку особливість на прикладі винятково японського слова "カラオケ" - "караоке", яке записується катаканною, що зумовлене американізацією та візуалізацією більшої експресії новизни. Така закономірність доводить інтенсивний вплив іноземних мов на розвиток та формування структури японської мови (Козуб 2007, с. 66).

Японська лінгвістична наука в узагальненому вигляді виокремлює такі три ключові етапи формування лексикографічної традиції, які об'єктивно репрезентують найважливіші зміни в її становленні (Козуб 2007, с. 66):

- етап впливу китайського словникарства – з VII ст. по XVII ст.;
- етап впливу західного словникарства – з XVII ст. по XIX ст.;
- етап сучасного становлення японського словникарства – від XIX ст.

Перший етап характеризувався наступними закономірностями (Козуб 2007, с. 66):

- запозичення теоретичних основ словникарства середньовічного Китаю;
- створення словників відповідно до наступної класифікації на:
 - □ □ □ [джкейбкк] - "графічн□;
 - □ □ [онбкк] - "фонетичн□;
 - □ □ □ [бунруйтай] - "семантичн□.

На етапі впливу західного словникарства було започатковане та розвинуте двомовне словникарство. Беручи до уваги, що в період з XVII ст. по XIX ст. визначний вплив на Японську імперію мала Америка, закономірним є активне укладання та розповсюдження двомовних англо-японських словників. Характерним для цього етапу був тренд розвитку теоретико-методологічних основ японського словникарства (Nakao, 1998).

Слід акцентувати на тому, що англо-японська лексикографічна традиція створення словників на думку більшості вчених є продуктом інтернаціонального рівня в аспекті підбору заголовних слів, в якому вдало комбіновані традиції як британського, так і американського словникарства. Останні характеризувались поєднанням частоти вживання слів з їх комунікативною цінністю в рамках словника. Таке поєднання одним з пріоритетних завдань укладачів при перекладі (Nakao, 1998).

Специфічною рисою англо-японського словника на етапі впливу західного словникарства стало комбінування етимологічної інформації стосовно заголовних слів - розробка японських лексикографів. Такий прийом був запозичений у монолінгвістичних англійських словниках цільовою аудиторією

яких були носії англійської мови. Вдало репрезентована така специфічна риса комбінування в лексикографічній праці “CO Dand Webster’s Collegiate”. Отже, врахування етимологічного аспекту в базі словників на переконання Накао К. виправдало себе, оскільки задовольняло зацікавленість користувачів словників в природі слів, а також їх походження (Nakao, 1998).

В рамках сучасного етапу розвитку японського словникарства вченими класифіковано таких чотири ключових типи японських словників (Nakao, 1998):

- тлумачні;
- китайсько-японські ієрогліфічні;
- “ей-ваджітен” (англо-японські);
- “ва-ейджітен” (японсько-англійські).

Для вивчення іноземних мов японці користуються двомовними словниками класифікованими на такі види (Nakao, 1998):

- репродуктивного напрямку;
- представлені японсько-Х мовою (Х мова – мова вивчення);
- рецептивного напрямку (Х-японські словники).

Відповідно до історіографії японського словникарства науковцями виділено основні тренди його подальшого розвитку візуалізовані на рисунку 2.9.

Основні тренди подальшого розвитку японського словникарства

Рисунок 2.9. Основні тренди подальшого розвитку японського словникарства (складено на основі (Колодько, 2010))

Загалом історіографія розвитку японського словникарства загалом та класифікації японських словників зокрема свідчить про збереження суттєвого

впливу лексикографічних традицій Китаю та Європи. Водночас японське словникарство розробило та зберегло власну автентичність, яка проявляється у включенні до реєстру сучасних словників одиниць застарілої, ономатопоетичної лексики, а також фразеологізмів (Головко 2012, с. 20).

2.3. Методичні основи укладання електронного словника з японської мови

Розгляд методичних основ укладання електронного словника з японської мови доцільно розпочати з огляду особливостей створення електронних багатомовних академічних галузевих словників. Загалом електронні словники є специфічними лексико-граматичними об'єктами з чіткою послідовною структурою до складу яких входять наступні складові (Балалаєва 2013, с. 439):

- передмова;
- набір правил користування;
- список скорочень та умовних позначень;
- корпус;
- граматичний опис;
- цифрова дата-база (з закодованими словниковими статтями, що здійснюють швидкий пошук запитуваних слів враховуючи морфологічні форми пошуку словосполучень).

Згідно з різними науковими трактуваннями електронних словників в аналізованих працях виділяють такі їх дефініції (Черниш 2019, с. 142):

- автоматичні;
- машинні;
- комп'ютерні.

В аналізованій джерельній базі дослідження вище зазначені дефініції використані як синонімічні.

На переконання Шиби А. В. специфічні риси електронних словників зумовлюють виділення наступних різновидів які наведені в таблиці 2.1 відповідно до цільового призначення (Шиба 2013, с. 357).

Різновиди	Приклади словників
Загального користування (для широкого кола користувачів)	“Google Translate”, “Systran 7 Home Translator”, “ABBYY Lingvo”
Корпоративного користування	“Prompt NET Professional”, “ABBYY Lingvo”
Перекладацькі професійного користування	“PT 2008 Professional”, “Translation Memory: Transit, Star, Trados”, “Translation Manager”, “Eurolang Optimizer”, “MultiLex”
Для перекладу інтернет-сайтів	“Inter Tran Web Site Translation Server”, “Systran Web Translator”
Для користувачів портативних девайсів	“Google Translate for Android”

Різновиди електронних словників за цільовим призначенням (складено на основі (Шіба, 2013))

Укладання електронного словника є актуальним завдання лексикографії сьогодення, адже він порівняно з іншими видами словників характеризується важливими якісними перевагами, як наступні (Черниш 2019, с. 143):

- актуальність та динамічність, а, отже постійне оновлення інформації з одночасним вилученням застарілої;
- дуже обширна словникова база та вільний до неї доступ через активні гіперпосилання;
- універсальність, яка дозволяє одночасно працювати з кількома мовами одночасно;
- пропозиція різних варіантів перекладу;
- багатофункціональність;
- використання графічних та ілюстративних матеріалів, в т. ч. аудіо/відеофайлів;
- можливість використання локально (офлайн), а також онлайн залежно від версії;
- пошукова зручність через ефективні системи повнотекстового пошуку, високу швидкість пошуку та одночасний пошук в кількох словниках.

Варто зауважити, що електронні словники мають широкі можливості для деталізації дефініцій які в них представлені через використання ілюстративних

матеріалів. Останні переважно представлені малюнками, схемами, анімаціями, аудіосупроводом тощо (Сінкевич 2016, с. 101).

Важливою особливістю електронного словника є використання різних лінгвістичних технологій, в тому числі таких як морфологічний та синтаксичний аналіз, повнотекстовий пошук, розпізнавання та синтез мов і т. п.

Фактура тексту електронного словника складена двома негомогенними компонентами - вербальним та невербальним (Сінкевич 2016, с. 102).

Укладання електронного академічного галузевого словника - це складний процес, що відбувається з обов'язковим залученням кваліфікованих галузевих фахівців, в тому числі лінгвістів ІТ-спеціалістів (для програмування) глобальною метою якого є розв'язання комплексу наступних завдань (Черниш 2019, с. 143):

- аналіз принципів укладання електронних словників (в т. ч. багатомовних академічних галузевих);
- вивчення різновидів електронних словникових видань з виділенням їх переваг та недоліків;
- здійснення теоретичного узагальнення низки лексикографічних робіт в авторежимі в процесі втілення та моделювання електронного словника;
- здійснення багатокритеріального аналізу лексичної бази задля формування реєстру електронного словника;
- уніфікація системи термінів української та японської мов, що необхідна для укладання електронного словника з дотриманням таких вимог, як цілісність, повнота, несуперечливість;
- створення автоматизованих термінологічних банків української та японської мов потрібних для укладання електронного словника;
- уніфікація та впорядкування значних за обсягом фактажу робочих мов задля підготовки словника;
- оцифрування лінгвістичного матеріалу (сканування, розпізнавання, редагування текстового матеріалу та редагування помилок);
- створення відповідної моделі даних, структура котрої дозволить репрезентувати структурні та семантичні зв'язки реєстрових одиниць;
- здійснення процедури парсингу - створення лексикографічної дата-бази;

- перетворення лексикографічної системи на віртуальний об'єкт, який реалізує власні функції використовуючи мережі та має багаторівневу архітектуру з головним принципом для побудови технологією вебсервісів.

Методичні основи укладання електронного словника загалом та з японської мови зокрема вказують на першочергову необхідність утворення єдиного лексикографічного комплексу. Згідно з методичними основами укладання електронного словника відбувається поетапно з використанням спеціальних методів. Нижче наведені ключові етапи створення електронних багатомовних словників (наприклад, японсько-українського), які відповідно до опрацьованої джерельної бази дослідження можуть слугувати основами для укладання електронного словника з японської мови. Такі етапи вказані

На першому етапі укладання створюється реєстр - комплекс заголовних слів, як перекладаються (Мейзерська 2007, с. 153) (наприклад з японської на українську мову). Щоб зробити пошук відповідної фактичної лінгвістичної інформації зручнішим реєстрові слова традиційно подають наступним чином (Черниш 2019, с. 143):

- інакшим видом шрифту;
- з позначками для додаткового роз'яснення;
- з перекладом;
- з морфологічним та синтаксичним аналізом;
- з додатковою граматичною та стилістичною інформацією.

Пошук реєстру здійснюється з використанням таких методів: аналогій, класифікацій, системного пошуку (Черниш 2019, с. 143).

На другому етапі створення електронного багатомовного словника відбувається пошук відповідників для формування перекладної частини електронного реєстру словника (Гордієнко 2010, с. 16).

На третьому етапі відбувається структурування електронного словника кількома способами, наприклад, абетково-гніздовим, ідеографічним, систематичним і т. п. В більшості випадків укладання електронного словника на третьому етапі здійснюється абетково-гніздовим способом. Суть останнього

полягає в тому, що у словниковій статті подано ключові та похідні слова, а терміни розміщені під реєстровим словом за алфавітом.

Електронні японські словники глобально поділяють на два види залежно від способу їх редагування - незмінні користувачами та інтерактивні. Перші можуть редагуватись винятково авторами, укладачами та редакторами, а другі - користувачами, до того ж в режимі реального часу. Інтерактивні японські словники існують як у форматі коротких глосаріїв, так і в форматі гетерогенних мультилінгвістичних колекцій словників та електронних енциклопедій. Інтерактивні словники укладаються з використанням спеціальних контекстно-залежних методів (Сінкевич 2016, с. 102).

Вони характеризуються наступними перевагами: незалежність словникових об'єктів від просторово-часових обмежень; застосування гіпермедіальних об'єктів; наявність розподільного середовища для зберігання, поширення та надання користувачам словників; динамічність словникових об'єктів та розподіл зв'язків і відношень між ними. Відрізняють інтерактивні словники від інших видів за наступними характеристиками: якість, призначення, комплектація, технологічне середовище існування, рівень структурування інтерфейсів вводу та виводу, типами кінцевих користувачів, входами доступу ілюстративного середовища тощо (Сінкевич 2016, с. 102).

Процес укладання електронних словників відбувається з використанням таких методів (Андрощук 2013, с. 67):

- групування (до прикладу терміни об'єднуються в тематичні групи; широко використовуються терміни-словосполучення і терміни-звороти, а крім того системи посилань);
- систематизація (комплексний аналіз єдиного цілого функціонування якого здійснюється через узгодженість своїх структурних елементів);
- концептуальний аналіз (здійснюється задля співвіднесення одиниць з певною категорією, концептом);
- дедуктивний (мовні одиниці розподіляються відповідно до готової схеми семантичної організації робочих мов).

Укладання електронних багатомовних словників часто здійснюється з використанням спеціальної системи “PolyDic ML 3.0”, яка складена двома окремими модулями - один для введення, а інший для редагування словникового реєстру з подальшим його відтворенням на цифрових носіях. Це програмне забезпечення для створення електронних словників характеризується низкою таких переваг (Черниш 2019, с. 143):

- компактність (обсягу програми та словникового реєстру);
- не потребує додаткового програмного забезпечення;
- можна створювати інформаційні вікна з додатковими лінгвістичними коментарями;
- доступна конвертація словникового реєстру в текстовий формат для подальшого корегування та редагування;
- присутній редактор словникових статей;
- кодова таблиця “Unicode” підтримує символи японської абетки (та ін. національних алфавітів);
- можливість незалежного укладання словникової бази на різних пристроях з подальшою їх інтеграцією в одну;
- можливість відтворення синонімів, антонімів, транскрипції, транслітерації, граматичних, стилістичних коментарів, аббревіатур, скорочень;
- присутні зображення, формули та графіки, є можливість завантажити аудіо/відеофайли;
- зручність пошуку та інтерфейсу програмного забезпечення для користування.

Враховавши особливості укладання японських словників проаналізовані в даному пункті та пункті 2.1 дослідження вважаємо, що їх взято за методичні основи при створенні електронних словників з врахуванням того, що японські слова в цифровому реєстрі в них мають розміщуватись відповідно до фонетичного принципу та абетки “кана”. Електронні японські словники повинні містити ієрогліфічні позначки слідом реєстровими словами та фонетичну транскрипцію. За активним посиланням доцільно розмістити ілюстративні

матеріали, які б у формі конкретних (розмовних або вузькогалузевих) прикладів візуалізували способи вживання реєстрових слів в мовленні.

ВИСНОВКИ

Отримані результати дослідження дали змогу зробити наступні висновки відповідно до поставлених завдань.

На основі опрацювання джерельної бази дослідження вдалось виділити головні аспекти словникарства як мовознавчої науки. Один з них полягає в практичній реалізації словникарства як науки, а саме в його необхідності при вивченні мов (як іноземної, так і рідної); в піднесенні рівня культури усного та писемного мовлення; в сприянні піднесенню інтелектуального рівня людей. Як мовознавча наука словникарство займається збором слів (словникового матеріалу) конкретної мовної системи задля їх подальшої класифікації та опису. Лексикографічна наука комбінує в собі теоретичну роботу над історією розвитку словникової справи, узагальненням словникового матеріалу, а також практичну діяльність з укладання словників та розробки необхідних принципів та підходів до систематизації первинних матеріалів для зрозумілої репрезентації кінцевому користувачу. Головним завданням, яке стоїть перед сучасним словникарством вбачаємо збір максимально можливого числа відомостей про слова в рамках системи мови, адже його вирішення дозволить науковцям впритул наблизитись до складання тезаурусів національних мов світу. Як мовознавча наука словникарство базоване на строгій відповідності лінгвістичної теорії, її законам та принципам

Аналізована джерельна база вказує на ключові аспекти словників та енциклопедій на основі яких була зроблена їх загальна характеристика. Загалом для словникових праць характерне відображення культури мови народу та сприяння її нормалізації. Глобально з-поміж усіх різновидів словників виділяють дві групи - енциклопедичні (понятійно-довідкового характеру) та філологічні (власне мовні). Перші дають змогу користувачу не фахівцю отримати загальне уявлення про міст, характер та суть предметів та явищ, або, наприклад, про країни світу, різні етноси, мови, історичні події, визначних діячів політики, культури, науки та спорту в тому числі завдяки додатковому ілюструванню словникового матеріалу. Філологічні словники розглядають слова як одиниці

системи мови та представлені двома основними типами - одномовними та перекладними. Одномовні мають чимало різновидів залежно від лінгвістично аспекту який розглядають.

Особливим типом словникових праць є словники мови окремих письменників в яких систематизовано та розтлумачено авторську лексику в рамках окремих творів через набір статей проілюстрованих конкретними прикладами.

В перекладних словниках подано інформацію про фразеологічні та лексичні відповідники, про семантичну структуру слів та специфіку їх функціонування.

Відповідно до аналізу наукових джерел було виділено існуючі способи класифікації японських словників в історіографічному аспекті. Отже, найпершими лексикографічними працями, які стали основою для укладання наступних словників були китайсько-японські словники IX-XII ст. За такими підходами як форма, значення, промова та звучання ієрогліфів виділяють графічні (“джікейбікі”), семантичні (“бунруйтай”) та фонетичні (“онбікі”) словники.

Від моменту появи японського письма в VIII ст. словники класифікувались за системою транскрибування слів – фонографічною (хірагана, катакана) та схематичною (ієрогліфи-фонетики). В XII ст. японські словники поділялись на ті, що трактували слова через “онне” читання та ті, які трактували через “кунне”. З моменту активізації торгівельних зв'язків з Китаєм японські словники все частіше класифікували на одномовні та перекладні (двомовні).

Сучасні японські словники класифікують на тлумачні, китайсько-японські ієрогліфічні, “ей-ваджітен” (англо-японські), “ва-ейджітен” (японсько-англійські), репродуктивні (для вивчення японської мови).

Опрацьовані матеріали джерельної бази дослідження дозволили виділити характеризувати методичні основи укладання електронного словника з японської мови. Вони базуються на розв'язанні таких завдань: вивчення різновидів електронних словникових видань з виділенням їх переваг та недоліків; теоретичне узагальнення словникових праць в авторежимі в рамках

моделювання електронного словника; аналіз лексичної бази задля формування реєстру; уніфікація системи термінів та створення автоматизованих термінологічних банків; оцифрування матеріалів; створення моделі даних, яка дозволить репрезентувати структурні та семантичні зв'язки реєстрових одиниць; здійснення процедури парсингу.

Методичні основи укладання електронного словника передбачають чітку етапність. На першому етапі створюється реєстр із заголовних слів з допомогою методів аналогій, класифікацій, системного пошуку. Другий етап - це пошук відповідників для формування перекладної частини, а третій - структурування електронного словника абетково-гніздовим, ідеографічним, систематичним та іншими способами.

Згідно з методичними основами укладання електронного словника відбувається із застосуванням методів групування, систематизації, концептуального аналізу, а також дедуктивного методу.

「要約」

国語辞典の編纂の分類と特色

国語辞典編纂の分類と特色について検討した。この研究の目的は、日本語辞書の主な分類方法と特定の機能を明らかにすることであり、従来の電子辞書をコンパイルする機能も含む。本論文では、言語科学としての辞書編集と辞書・百科事典の分析の一般的な説明が含まれており、国語辞書編纂、すなわち国語辞典の編纂の特徴を詳細に考察し、歴史的側面におけるそれらの分類を述べる。また、本論文では、日本語の電子辞書を編纂する方法論的基礎が分析されている。

本研究により明らかになったことは、国語辞書が単なる語彙収集や解説にとどまらず、語彙の分類や意味の説明、用例の提供、そして文法の解説など、多様な機能を有していることである。これは、辞書が幅広い用途に用いられるためであり、例えば、学校や大学での学習や、専門家による研究活動など、多様な目的に活用されることがある。

特に、学生や研究者は、辞書を活用することで、語彙や文法の知識を補完し、研究や論文の執筆に有益である。また、電子辞書を利用することにより、多言語翻訳や専門用語の検索など、より高度な情報処理が可能となる。このように、国語辞書の編纂には多様な需要が存在することがわかる。

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Андрощук О. С. (2013) Принципи укладання електронного словника українсько-англійських фразеологізмів на означення людини. Мовні і концептуальні картини світу : збірник наукових праць. Вип. 46 (1)., С. 64-68.

Балалаєва О. Ю. (2013) Інформаційні технології як чинник формування нової парадигми освіти. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. Вип. 7. С. 437–446.

Головко К. І. (2012) Перекладна лексикографія у Японії: історія та сучасність. // Мовні і концептуальні картини світу., Вип. 40, С. 17-21.

Гордієнко Н. (2010) Українська тлумачна лексикографія: сучасний стан і перспективи розвитку. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія “Лінгвістика”: збірник наук. праць. Вип. 11. С. 15–21.

Гордієнко Н. Г. (2011). Сучасна лексикографія як об’єкт лінгвістики. Українська мова, № 3, 67-72.

Дмитрук А., Дмитрук В. (2016). Методика й технологія укладання “Японсько-українського словника І. Бондаренка”. Проблеми української термінології : міжнар.наук. конф., С. 23-25.

Енциклопедичні видання в сучасному інформаційному просторі: колективна монографія (2017). За ред. д. і. н., проф. Киридон А., 312 с.

Енциклопедичні дослідження у працях вітчизняних і зарубіжних вчених: реферативний огляд. Ч. 1. Вітчизняні праці. (2021). В. Ю. Биков та ін.; за заг. ред. Л. А. Лупаренко, 38 с.

Енциклопедичні проекти – чинники національного поступу : монографія (2020). За ред. д. і. н., проф. Киридон А. М., 336 с.

Енциклопедія українознавства: Словникова частина (1993). Ред. В. Кубійович. - Т. 1, 400 с.

Енциклопедія українознавства: Словникова частина (1993). Ред. В. Кубійович. - Т. 2, с. 405-800: іл.

- Енциклопедія українознавства: Словникова частина (1994). Ред. В. Кубійович. - Т. 3,. — с. 805-1200: іл.
- Енциклопедія українознавства: Словникова частина (1994). Ред. В. Кубійович. - Т. 4,. — с. 1200-1600: іл.
- “Енциклопедія українознавства”, (2021). За ред. М. Г. Железняк., 352 с.
- Іванова О. В. (2017). Основи укладання галузевих глосаріїв: підручник, 246 с.
- Козуб С. А. (2007) Історія вивчення нових слів та їх лексикографічне опрацювання у японській мові, С. 60-70.
- Колесникова О. В. (2016). Японська лексикографічна традиція: історія та сучасність. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2016 № 23 том 2. С. 26-28.
- Мейзерська І. В. (2007). Лексикографічна параметризація: структурний та функціональний аспекти (на прикладі Великого тлумачного словника сучасної української мови). Вісник СумДУ. Серія “Філологія”, №1, 2007. Том 1., С. 151-155.
- Психологія мовлення і психолінгвістика (2008). За заг. ред. Л.О.Калмикової., – 245 с.
- Сінкевич Н. М., Плющай О. О. (2016) Лінгвістичні та екстралінгвістичні особливості електронних словників сучасної української мови. Дослідження з лексикології та граматики української мови. С. 100-110.
- Рицар Б., Зубков М. (2014) Словосвіт 2014. Стандартизація. Сертифікація. Якість, № 5., С. 68-70.
- Сучасна українська мова: Підручник, (1997). За ред. О. Д. Пономарева, 400 с.
- “Українська літературна енциклопедія” (1988)., Т. 1. Редкол.: І. О. Дзеверін (відповід. ред.) та ін., 536 с.: іл.
- “Українська літературна енциклопедія” (1990). Т. 2. Редкол.: І. О. Дзеверін (відповід. ред.) та ін., 576 с: іл.

- Черниш О. А. (2019) Особливості створення електронного багатомовного академічного галузевого словника. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019 № 40 том 2., С. 141-144.
- Шіба А. В. (2013). Використання нових інформаційних технологій у процесі формування професійної компетентності майбутнього перекладача засобами інтерактивних технологій. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. Вип. 28., С. 356-365
- Японсько-український словник (2012). уклад. Бондаренко І., Бондар Ю., Букрієнко А. та ін. , 464 с.
- Bailey D. C. (2016) Early Japanese Lexicography. Monumenta Nipponica. – Vol. 16, No. ½. – P. 1 52.
- Hepburn, James Curtis (1867). A Japanese and English dictionary: with an English and Japanese inde. 690 p.
- Landau S. I. (1996). Dictionaries. The Art and Craft of Lexicography, 370 p.
- Nakao K. (1998). The state of bilingual lexicography in Japan: Learners “English-Japanese. Japanese-English Dictionaries”. International Journal of Lexicography, Oxford University Press. – Vol. 11, № 1. – P. 35-50.
- Webster N. (1898). Webster's collegiate dictionary. A dictionary of the English language : giving the derivations, pronunciations, definitions and synonyms of a large vocabulary of the words occurring in literature, art, science, and the common speech., 1062 p.
- Yoshida K. (1971). Jisho no rekishi (History of dictionaries in Japan). P. 413-537.